

Kunnskapsdepartementet

Postboks 8119, Dep.
0032 Oslo

Vår saksbehandler:
Åshild Olaussen

Kopi til

Vår dato
18.10.2011

Vår referanse
2008-0015

Deres referanse
201102591

Unios høringssvar til NOU 2011:6 - Et åpnere forskningssystem

Generelle kommentarer

Vi viser til brev fra Kunnskapsdepartementet 30.05.2011 med høring på Fagerbergutvalgets utredning NOU 2011:6 "Et åpnere forskningssystem." Utvalgets mandat var omfattende og utvalgets utredning berører en rekke problemstillinger. Utredningen stadfester problemet med manglende tid og ressurser til FoU og inneholder forslag til tiltak som Unio mener er verdt å vurdere. Unio er imidlertid kritisk til utredningens hovedkonklusjoner.

Vi mener at utvalgets avgrensning til hovedsakelig å vurdere universitets- og høyskolesektoren er for snever. En gjennomgang av den offentlig finansierte forskningen med sikte på å foreslå endringer som skal gi størst mulig nytte må favne videre enn dette. Vi savner en analyse av samvirket og arbeidsdelingen mellom universitets- og høyskolesektoren, instituttsektoren og helseforetakene samt hvordan det offentlige kan stimulere til økt forskningsinnsats i næringslivet.

Vi mener også at det gjensidige nytteforholdet mellom undervisning og forskning burde vært mer vektlagt. Forskning og undervisning kan ikke behandles som to separate størrelser i universitets- og høyskolesektoren.

Unio avviser forslaget om et forskningsbarometer som skal legges til grunn for fordeling av forskningstid på individplanet. Slike statistikker egner seg ikke til slike formål. Tildeling av forskningstid, og oppfølging av ansatte som ikke produserer er et institusjons- og lederansvar. Nesten 80% av de ansatte har ikke tilstrekkelig tid til FoU innenfor ordinær arbeidstid og det er kanskje den største utfordringen i sektoren og hadde fortjent mer oppmerksomhet.

Nettopp på bakgrunn av forskernes problemer med å finne sammenhengende tid til FoU vil vi i positiv retning trekke frem utvalgets forslag om en prøveordning med automatisk tildeling av driftsmidler til forskerne. En slik ubyråkratisk ordning finansiert av friske midler over statsbudsjettet kunne bidratt til å redusere behovet for å søke om små driftsmidler og frigjøre tid for mange forskere.

Kommentarer til utvalgets hovedforslag
Forslag om etablering av et forskningsbarometer og et forskningsprogram (kapittel 4)

Forskningsbarometer

Unio er ikke avvisende til å utvikle et forskningsbarometer som skal belyse sammenhengen mellom forskningsinnsats og resultater. Dette kan under visse forutsetninger bli et styringsverktøy på nasjonalt og institusjonelt nivå. Vi mener imidlertid at indikatorene i utredningen er for snevre til å gi et godt bilde av aktiviteten i sektoren og av oppgavene som institusjonene er pålagt. Forslaget om et forskningsbarometer virker noe uferdig og hadde tjent på at det inneholdt forslag til flere indikatorer som kunne fanget opp kvalitet og samfunnsnytte i videre forstand enn publiseringer og siteringer. Slik sett bidrar ikke utvalgets forslag med noe nytt ut over de statistikker som allerede i dag brukes som indikatorer på resultater av forskningsinnsatsen. Betydningen av undervisning og oppfølging av studenter på ulike nivåer og den gjensidige nytten forskning og undervisning i mellom må inkluderes i et slik barometer. Det samme må FoU-arbeid og andre elementer som for eksempel kunstnerisk arbeid. Videre burde forskeres deltakelse i samfunnsdebatten og formidling av forskningsresultater tas med. Det er nødvendig å arbeide videre med indikatorene som skal benyttes slik at de i større grad belyser bredden i oppgavene som institusjonene er pålagt.

Forskningens samfunnsnytte kan uansett ikke reduseres til målbare størrelser fordi de bare vil fange opp en brøkdel av samfunnsnyten. Det er viktig å være oppmerksom på begrensningen ved slike målemetoder. Vi kan ikke måle oss frem til den fulle betydningen av forskning ved hjelp av statistikker over ulike indikatorer. Slik statistikk kan gi indikasjon om gjennomslag og påvise aktivitet, men lav skår på disse indikatorene betyr ikke nødvendigvis lav samfunnsnytte eller at ansatte ikke gjør jobben sin. Slike målinger må gjøres med forstand som utvalget selv skriver, og resultatene brukes med varsomhet.

Unio er svært kritisk til å koble indikatorene til bevilgninger og insitamenter. Særlig gjelder dette i forhold til virkninger ned på individplanet. Dette er ikke egnede virkemidler til å fordele rettigheter og plikter på individnivået. Samtidig er det viktig å ikke overdrive enkeltindividets betydning i forhold til resultatene som produseres siden faglig utvikling skjer i en kontinuerlig faglig diskusjon og fordi forskningen ofte utøves i forskergrupper. Unio er videre bekymret for at en kobling mellom indikatorene og bevilgninger vil slå uheldig ut for små fag.

Med utgangspunkt i statistikk over andel siteringer og andel FoU- utgifter sammenlignet med andre nordiske land konkluderer utvalget med at "norsk forskning har et betydelig forbedringspotensial når det gjelder forskningens kvalitet og gjennomslagskraft internasjonalt." Det er åpenbart mulig å forbedre de norske resultatene, men vi mener at slike statistikker er for enkle til å trekke så sterke konklusjoner som utvalget gjør i dette tilfellet. Det kan ikke utelukkes at ulik sammensetting av forskningssystemene er en viktig forklaring på forskjellene. Norge fordeler for eksempel forskningsbevilgningene på flere institusjoner i form av grunnbevilgninger og har mindre grad av næringsrelatert forskning enn de andre landene.

Forskningsprogram

Unio støtter forslaget om å opprette et forskningsprogram som skal analysere den offentlige finansierte forskningen. Dette kan være nyttig for å utvikle bedre indikatorer for å dokumentere resultater og kvalitet. I tillegg bør et slikt program bidra til å utvikle kvalitative mål som kan supplere og utfylle de kvantitative indikatorene.

Forslag om etablering av Forskerfunn og gjennomgang av RBO-ordningene

Forskerfunn

Unio er positiv til at det etableres en prøveordning for kanalisering av driftsmidler til vitenskapelig ansatte. Unio mener en slik ordning bør omfatte alle vitenskapelig ansatte i sektoren, også de som driver pedagogisk utviklingsarbeid. Vi er derfor uenig i utvalgets forslag om å begrense ordningen til forskere som kan vise til publiseringspoeng. Ordningen bør etableres som en forsøksordning ved hjelp av friske ressurser over statsbudsjettet slik at den ikke griper inn i institusjonenes autonomi.

Utvalgets egen kartlegging stadfester inntrykket av at de vitenskapelig ansatte i sektoren mangler nødvendige ressurser til sin forskningsaktivitet. Det er et generelt problem at de ansatte verken har tilstrekkelig tid eller ressurser til FoU. Et forslag om en årlig automatisk tildeling av en driftsressurs ville styrket forskningsmulighetene til den enkelte. Det ville også redusert behovet for å søke om mindre driftsmidler og ordningen kan derfor også bidra til å frigjøre mer tid til FoU for den enkelte.

RBO- ordningene

Unio støtter ikke utvalgets forslag om at en større del av bevilgningene til universitets- og høyskolesektoren skal resultatbaseres. Vi er enige i at det er nødvendig å styrke RBO- ordningen for å kunne opprettholde insentivvirkningen, men dette må ikke skje på bekostning av grunnbevilgningene til institusjonene. Vi mener det er feil at RBO- ordningen er et nullsumspill hvor man kan få like stor gevinst ut av å sørge for at andre institusjoner gjør det dårligere, som av selv å prestere bedre. Unio mener primært at RBO- ordningen må åpnes opp slik at dersom alle institusjoner har resultatforbedring så øker også bevilgningene.

Forslag om dimensjonering av doktorgradsutdanningen

Unio foreslår at det gjennomføres en analyse av behovet for doktorgradsuttannede personale i forskningssektorene og arbeidslivet for øvrig. I neste omgang bør dette danne grunnlag for dimensjonering av doktorgradsutdanningen. Videre bør forskerutdanningen gis et innhold som i større grad reflekterer at kandidatene også skal utdannes til arbeid i arbeids- og næringsliv utenom forskningen. Det er nødvendig å videreutvikle forskerutdanningen slik at den i større grad forbereder kandidatene på at mange ikke skal arbeide med forskning.

Utdanning av flere doktorgradskandidater bør videre ses i forhold til hvilke fagområder det er mest behov for flere kandidater i. En eventuell økning må da tildeles til fagområdene noenlunde i tråd med arbeidslivets behov. Unio mener at dimensjoneringen av doktorgradsutdanningen bør inneholde en langsiktig strategi for å øke personer med doktorgradskompetanse i ulike profesjonsfag. Dette må sees i sammenheng med behovet for å opprette og styrke profesjonsrettede forskerskoler.

En kraftig øking i antallet doktorgradsstudenter kan ikke gjøres uten at kapasiteten til universiteter og høyskoler rustes opp tilsvarende. Forholdstallet mellom antall stipendiater og antall førsteamanuenser og professorer sank fra 2,2 i 2000 til 1,4 i 2010. Dersom antallet doktorgradsstudenter økes uten at institusjonenes kapasitet økes tilsvarende vil dette gå ut over den faglige virksomheten og oppfølgingen av doktorgradsstudentene vil kunne bli dårligere.

Unio stiller seg derfor spørrende til utvalgets forslag om at det bør utdannes 2000 doktorgradskandidater i 2020. Dette innebærer nesten en dobling fra dagens ca 1100 kandidater i året, og begrunnes hovedsakelig ut fra en antakelse om at behovet for forskerutdannede i arbeidslivet vil øke og med at både Sverige og Finland utdanner langt flere doktorgradskandidater enn Norge. Unio savner behovsanalyser til grunn for forslaget, og mener det er nødvendig å gjøre analyser av arbeidskraftsbehovet før man forslår å doble utdanningskapasiteten.

Forslag om etablering av Åpen konkurransearena

Unio er enig i utvalgets vurderinger av at det er nødvendig å øke rammen for ressurser til fri tildeling i Forskningsrådet. Tilslagsprosenten på dagens frie prosjektstøtte indikerer at det er grunnlag for en kraftig økning på dette området. Vi er imidlertid skeptisk til at store deler av dette skal gå til flere stipendiatstillinger.

Unio er også enig med utvalget i at kontingenten til EU- programmene må finansieres på annen måte enn fra avkastningen av forskningsfondet.

Vennlig hilsen
Unio

Ingjerd Hovdenakk
sekretariatssjef

Åshild Olaussen
seniorrådgiver